

zoo feeëriek mooi en zoo keurig onderhouden als ik het nog nergens ter wereld heb gezien, staan tusschen verschillende andere schaduwboomen waarmede ik nog niet het genoegen heb gehad kennis te maken, ook verscheidene *Assem*-boompjes en nog eenige andere boomen die mij erg bekend voorkwamen en die zich vermoedelijk wel als *Djoear's* zullen ontpoppen wanneer zij gaan bloeien. Voor de heester en boomgroepen worden dikwijls *Pandans*, *Palmen*, *Cycadeen* en *Waaierpisang* gebruikt.

Paarden ziet men hier bijna niet, alles gaat met electriciteit of met *Muilezels*; voor vrachtwagens ziet men deze dieren dikwijls als vierspan, ook equipages rijden er meestal mee. Zij worden in het binnenland gefokt, men geeft er boven paarden de voorkeur aan omdat zij sterker en taaier zijn. Opvallend zijn de Darwin'sche strepen die aan de een of ander zebra-achtig geteekende voorvader herinneren en die bij zeer vele van deze dieren, vooral aan het spronggewricht, soms ook aan de voorpooten, voorkomen.

Een als heester of lage boom groeiende *Ficus*-soort die in Batavia dikwijls als onkruid op erven en in heggen voorkomt, heb ik hier ook al teruggezien. De gewone eetbare Europeesche *Vijg* wordt in vele tuinen gekweekt, groote *Ficus*-soorten zooals onze *Waringin* en *Karet* heb ik echter nog niet gezien.

Ketapang-boomen ziet men hier veel; volgens de heeren van den botanischen tuin komt *Terminalia Catappa* hier in het wild voor, nota bene niet alleen in de strandformaties maar ook in het gebergte.

Voor het raam van onze badkamer staat een *Bixa Orellana* en tusschen de bladeren van een *Waroe*-boom zag ik een paar dagen geleden bedachtzaam en plechtstatig een *Vangsprinkhaan* voortschrijden. Kleine *Larongs* vliegen 's avonds rondom de electrische lampen en onvervalschte *Kakkerlakken* zijn wij ook al tegengekomen.

Roode bruidstranen, *Thunbergia grandiflora*, *Bougainvillea spectabilis*, *Casuarina equisetifolia*, *Tjakra tjikri*, *Caesalpinia pulcherrima*, *Triphasia trifoliata*, *Gandasoelie*, *Allamanda cathartica*, *Sokka's*, *Datura arborea*, heb ik ook al in verscheidene tuinen gezien. Een *Melastoma*-soort die zeer veel gelijkt op onze gewone Javaansche *Melastoma polyanthum* groeit hier zeer veel tusschen het kreupelhout waarmede de voet van verscheidene der rotsheuvels bedekt is.

(Wordt vervolgd).

UIT ONZE NAASTE OMGEVING.

Een paar welbekende tuinplunderaars.

Een heele poos geleden, veel langer dan de traditioneele „mensen-heugenis”, n.l. nog in den tijd, toen de Vereenigde Oost-Indische Compagnie Java exploiteerde en er „de zegeningen der beschaving” bracht, kwam de een of andere wakkere borst op het idee, om ter verhooging van de gezelligheid, hier een aantal vogelsoorten te importeeren, identiek aan of althans veel overeenkomend met eenige in West-Europa algemeen verbreide species. Aldus, zoo moet de man ongeveer gedacht hebben, (volgens eene ongeschreven traditie moet het de gouverneur-generaal VAN IMHOFF geweest zijn) brengen wij een stukje van het verre vaderland over op Java. Volgens een tot heden nog bij velen „voortwoekerend” bijgeloof, dat vermoedelijk in dien tijd nog algemeener zal zijn geweest dan thans, herbergt bovengenoemd eiland n.l. geen autochtone „zangvogels”, zoodat de import er van een daad zoowel van vaderlandsliefde als van kunstgevoel was. En het laatste vooral woog zwaar, waar in dit goede land het aantal would-be Muzenkinderen te allen tijde zoo onrustbarend

groot is geweest. Intusschen is de bovenbedoelde, in elk geval menschlievende poging, om hier een „tropisch Nederland”, gekenmerkt door Vinkjes en Sijsjes, te stichten, vrijwel op niets uitgelopen, daar van de ingevoerde vogels alleen de *Ringmusch* (*Passer montanus* L.) zich vermenigvuldigd heeft in een met de oorspronkelijke bedoeling overeenstemmende mate. En dien „zanger” had men gerust in zijn land kunnen laten.

Nochthans behoeven wij niet te treuren om de mislukking van dezen proef, omdat de welmeenende experimentator uitging van een geheel verkeerde veronderstelling. Niets toch is minder waar dan dat Insulinde in het algemeen en Java in het bijzonder, oorspronkelijk ontbloot was van zangvogels, hier op te vatten in de taalkundige, niet-wetenschappelijke beteekenis van het woord, n.l. vogels, in staat tot het voortbrengen van een reeks van verschillende welluidende tonen, waaraan met recht de naam van „zang” kan worden toegekend. Deze stelling behoeft geen toelichting voor lezers van dit tijdschrift, wier belangstelling in de levende natuur hun natuurlijk reeds lang heeft geleerd, dat het tegendeel daarvan bare nonsense is, uitgebreed in het brein van „naturalisten”, die hun leven slijtend op een kantoorkruk, ergens in het hartje van de barre woestijn van metselwerk, in de wandeling „grootte stad” genoemd, geen andere „vogels” kennen, dan de gladde, waarmede zij nu en dan te doen krijgen en de kakkerlakken, die zich te goed doen aan de mufte paperassen in hun lessenaars.

Zoodra men echter maar eventjes buiten die „boomlooze steppe” komt, dus reeds in de buitenwijken der groote steden, is het eerste wat het oog treft een bonte verscheidenheid van allerlei gevogelte, dat zich vermeit in het dicht gebladerte der rondom de huizen geplante boomen. Wel is waar zijn niet alle „zangers”, doch als men de moeite neemt ze te observeeren — en daarvoor is vroeg opstaan eerste consigne, want later op den dag verstomt bij de meeste het gezang om de zorg voor „het dagelijksch brood” — dan blijkt, dat verreweg het grootste gedeelte van de vogels, die onze erven bezoeken, heel aardig slaat of fluit.

De eerste die de aandacht trekt, zoowel door zijn drukke wijze van doen als om zijn luidruchtigheid — is de *Koetilan* (*Pycnonotus aurigaster* VIEILL.) de algemeen bekende vertegenwoordiger der voornamelijk Zuid-Aziatische vogelfamilie der *Ixodidae* of *Brachypodidae*. Den in den laatsten naam uitgedrukten familietrek heeft de Koetilan in hooge mate: hij heeft komiek korte beentjes waarop hij in heftige gemoedsbeweging — en daarin vervalt hij vaak — potsierlijk rondhuppelt, als zijn onderzoekende geest hem naar den beganen grond heeft geleid. Want hier vertoeft hij bijna even vaak als in zijn eigenlijk excursiegebied, de kroon van vruchtdragende boomen. Wat hij hier uitvoert is heelemaal niet geheim; de snaak, gekleed met zijn zwarte grenadiersmuts, grijze manteljas met grappige, witachtige pandjes en goudgele broek is n.l. een druk bezoeker van de vegetarische restaurants, die Moeder Natuur allerwegen exploiteert. De grappenmaker gaat daarbij uit van het principe, dat men het goede neemt, waar men het vindt en zich omtrent het mijn en dijn niet al te zeer bekommeren moet. Deze strikt genomen zeer logische opvatting, is echter niet altijd aangenaam voor den menschelijken eigenaar van vruchtboomen, die wel eens pijnlijk verrast wordt door het zien van de verwoestingen, in zijn Papaja's, Sawoe's Manilla of Nangka's aangericht door het *Geelbroekje* — wat dunkt den lezer van dezen Hollandschen naam voor den nog niet daarvan voorzienen, maar toch algemeen bekenden vogel? Want de Koetilan is een fijnproever en vergenoegt zich om zijn appetijt te bevredigen nooit met een enkele vrucht, maar pikt daaruit het lekkerste, rijpste gedeelte weg, om vervolgens elders zijn gading te zoeken. En daarmede maakt hij het wel wat al te bont, omdat de aldus in grooten getale

aangevreten vruchten door den niet minder kieskeurigen homo sapiens worden versmaad. Maar van Koetilan-standpunt geredeneerd — hij is een aanhanger van het communisme — is het niets dan aanmatiging, waaraan geen voet gegeven mag worden, als de mensch de vruchten, die aan de boomen groeien, als zijn onschendbaar eigendom beschouwt. Hij, Koetilan, heeft er minst genomen evenveel recht op. Hij is overigens een man van beginselen, want denk niet, dat hij, als vele andere vogels, datgene wat wij roof plegen te noemen, steels-gewijs doet. Ochhé neen, vrijmoedig — onbeschaamd, zegt de man die meent eigendoms-rechten te hebben op de voortbrengselen der op zijn erf groeiende fruitboomen — zet de Koetilan zich neer in de nabijheid van een op het oog sappige Sawoe Manilla of soortgelijke lekkernij, bekijkt ze eens met een onderzoekenden blik en gaat dan, als ze hem bevalt — anders niet, dit is geen fantasie, maar zuivere waarheid; men lette er maar eens op — tot den maaltijd over. Zoodra hij nu op een minder rijp gedeelte komt — ik zeide 't al, 't is een fameuze lekkerbek — draait hij het restant van de vrucht smadelijk den rug toe en „snijdt” eene andere aan. Gooit gij een kei naar hem toe, dan vliegt hij protesteerend een klein eindje weg, maar binnen een paar minuten is hij weer bij zijn „schotel” terug.

De Koetilan, met de rechter vleugel een weinig opgeheven en uitgespreid.

Zooals gezegd komt de Koetilan ook soms op den grond. Hier schijnt hij bij voorkeur sociëteit te houden, want vaak treft men er een half dozijn of meer bij elkaar aan, in luid gesprek. Op warme dagen liggen zij daarbij nonchalant op hun „zetel” — met de vlerken wijd uitgespreid tegen de zon. Komt daarbij een argeloos rondzoemend insect in hun radius, dan gaat het bijwijze van „opwekkertje” naar binnen, maar als ernstig „voedingsmiddel” komt het in 's Koetilans oog niet in aanmerking. Als het warm is, gaat soms een „bain mixte” in een hier of daar staan gebleven waterplasje aan de beraadslagingen op het droge vooraf — waarbij de dames evenzeer stem hebben als de heeren — doch na de invoering der zedelijkheidswetten hier in Indië zal het met die openbare vrijpostigheid wel uit zijn.

Voor hun kroost zijn papa en mama Koetilan voorbeeldige ouders; doch ook hierbij betaalt de vruchtenkweker het gelag, daar ook de jongen zoo goed als uitsluitend frugivoor zijn — bij andere vruchtenetende vogels wil het wel eens voorkomen, dat de jongen hoofdzakelijk op een régime van insecten worden gehouden. De jongelui zijn daarbij bijzonder vraatzuchtig — geen wonder overigens bij het zeer licht verteerbare voedsel, dat zij gebruiken — en schreeuwen steeds om meer. Dit wordt wel eens een plaag voor den vogelliefhebber, die nestkoetilans opkweekt, want de jonge gulzigaards zijn niet te wennen aan maaltijden op fatsoenlijk geregelde tijdstippen, maar jengelen weer om nieuw voedsel binnen een uur, nadat men hun den krop boordevol gestopt heeft. Evenals jeugdige menschenkinderen zijn zij bovendien verre van zindelijk; daarover zij echter maar wijselijk gezweigen, omdat teerliefhebbende mama's van zuigelingen aanstoot zouden kunnen nemen aan een koel verstandelijke, sentimentlooze bespreking van deze moeilijke quaestie. Om op

de Koetilanbabies terug te komen; in andere opzichten zijn zij niet moeielijk groot te brengen mits men geen lieve poesjes er op na houdt — want bij tijdelijk gebrek aan geschikt vruchtenvoer — een zeldzaamheid overigens, waar b.v. rijpe Papaja en Sawoe Manilla het heele jaar te krijgen zijn — gedijen zij zeer goed bij een kostje, bestaande uit in melk gekweekt broodkruim. Het zijn dankbare pupillen, want eenmaal volwassen, zijn zij zoo mak, dat zij geheel en al huisdier worden, in veel meerdere mate zelfs, dan gewone tamme duiven. Overal op of nabij het erf rondfladderend — boer, pas op je vruchten — komen ze bij het hun bekende geroep van hun verzorger of soms uit eigen beweging zich op zijn hand of schouder neerzetten, en 's avonds zoeken zij het van ouds voor hen gereedgemaakt nestje op.

's Morgens vroeg, vóór eenig ander gevederd tuinbewoner, is de Koetilan reeds van zessen klaar; jas gladgestreken, snor opgedraaid — hij heeft een mooie onberispelijk „es is erreicht”. Zijn borst vooruitstekend begroet hij dan de nog opkomende zon met zijn wel is waar eenvoudig, maar zeer vroolijk gefluit, dat naar het ons voorkomt door den muziekbeoefenaar — schrijver dezes mag op die qualificatie geen aanspraak maken, gelukkig of ongelukkig, al naar men 't nemen wil — zonder veel moeite in notenschrift zou zijn weer te geven. Ook later op den dag, als hij in zijn nopjes is, laat de Koetilan zijn „volks-hymne” klinken, ofschoon dan gewoonlijk maar een paar „strophen”. Wil men het lied voluit hooren — dan zit er niets anders op, dan uiterlijk half zes 's morgens uit het bed. Om vergissingen te voorkomen, moet hier uitdrukkelijk er op gewezen worden, dat dit gezang heel anders is, dan de luidruchtige societeits- of zakengesprekken, die de heeren, den geheelen dag door met elkander plegen te houden en die evenmin welluidend te noemen zijn, als het enthousiasme van het voetballievend publiek 's middags op het Waterlooplein.

Van den Koetilan zal zelden getuigd worden — zooals van onze politie — dat hij in geen velden of wegen te bekennen is, want hij is in waarheid „alomtegenwoordig”. Buiten op de *beboelaks* ziet men hem evenzeer als in tuinen en kampongs, altijd in de weer om ten koste van den „nijveren mensch” de een of andere versnapering te bemachtigen en bijna steeds à la fuselier in troepjes op 's heeren wegen. Met die nuttige leden der maatschappij hebben zij voorts de gulhartige kameraadschap gemeen; evenals gene, zal een rechtgeaarde Koetilan nooit geniepig in een hoekje een ontdekte lekkernij alleen verorberen, maar roept hij er met luider stem de makker van zijn brigade bij. En de eendracht blijft tot het laatste toe bewaard, wat niet altijd gezegd kan worden met betrekking tot de bovenbedoelde militaire bijeenkomsten.

Minder bekend dan de vruchtengapper, wiens doopceel hierboven gelicht werd, is zijn neef, de heer *Tjeloetjoek* (*Pycnonotus analis* HORSF.). Hoewel ook deze vrij veelvuldig voorkomt op Europeesche erven, die dien naam niet ten onrechte voeren, is de stelling niet al te gewaagd, dat er onder de lezers zijn, die hem niet kennen, eene bewering, die ten aanzien van den Koetilan bijna gelijk zou staan met affront. Het verschil in bekendheid zal wel liggen in de mindere opdringerigheid van den Tjeloetjoek, die overigens in uiterlijk voorkomen veel op zijn luidruchtig familielid lijkt. Gezwegen kleine verschillen onderscheidt de Tjeloetjoek zich van den dandy Koetilan, doordat hij zich niet in het publiek vertoont met zoo'n opzichtige oranjekleurige broek, maar dat onderdeel zijner garderobe in een meer stemmig grijsgeel houdt. Verder is de Tjeloetjoek meer een stiekummerd: ook hij gapt n.l. lustig rond onder de door den mensch geteelde vruchten, maar hij houdt er zijn mond bij. Op den blooten, d.w.z. van alle gras en struikgewas ontdanen grond der erven van Europeesche huizen, waagt hij zich niet zoo, als zijn brutale bloedverwant; zoo

hij er nu en dan wel eens vertoeft, dan is het toch maar heel eventjes om iets, wat hem van verre aangelokt heeft, in oogenschouw te nemen, maar na zijn zaakjes verricht te hebben, verdwijnt hij weer met spoed in de boomen. Ook is hij niet zoo „fuselierlijk” aangelegd, m.a.w. hij doet zijn bezigheden alleen af of, als uiterste concessie aan de gezelligheid, te zamen met de in gemeenschap van goederen gehuwde wederhelft. Ontdekt men hem al eens een enkelen keer, tien tegen een, dat men, als men niet ter dege uitkijkt, hem voor een heremietisch aangelegden Koetilan verslijt. De beide neven zijn overigens „wel” met elkaar, doch niet „warm bevriend”; zij ontwijken elkaar niet, maar zoeken evenmin elkaars gezelschap. Het zangvermogen van den Tjeloetjoek staat ongetwijfeld achter bij dat van den geurmaker in zijne familie; toch is het schalksch fluitje van den eerstgenoemde, een twee — soms meermalen herhaalden zelfden toon, niet onaardig om te hooren.

Het wil ons voorkomen, dat, althans in de omstreken van Batavia, de Tjeloetjoek, ofschoon, zooals gezegd, evenmin de menschelijke verblijfplaatsen schuwend, als de Koetilan, op Europeesche erven en in de kampongs in geringer aantal voorkomt dan laatstgenoemde, doch daarentegen op de aan de kampongs grenzende bebouwde velden een weinig in de meerderheid is. Of dit verband houdt met een zekere voorliefde voor bepaald voedsel, is moeielijk na te gaan. Als zeker kan worden aangenomen, dat beide soorten zich te goed doen aan gecultiveerde, zoowel als aan in het wild groeiende vruchten, van de laatste vooral verschillende besvormige, waarop ook vele andere vogels verzot zijn en de rijpe zachte vruchten van sommige palmen. Ondanks de algemeene bekendheid van deze twee nauw verwante vogels, bieden zij aan den vogelvriend nog een ruim veld van observatie.

Mr.-Cornelis.

J. OLIVIER.

OVER DE ONTKIEMING VAN EEN DER KLEINSTE BOOMORCHIDEETJES.

Er zijn planten, die je aandacht trekken door hun vormen, andere door hun gekleurde of geurende bloemen, maar er zijn er ook, die op het eerste gezicht in 't geheel niets bijzonders vertonen en toch om ik weet niet welke reden voortdurend je belangstelling wekken.

Een plantje met al heel weinig uiterlik schoon is een *Chamaeanthus*-soort (*Ch. brachystachys* SCHULTZ), een der allerkleinste orchideetjes, die ik ken (fig. 1). Hier in Semarang komen ze nogal veelvuldig voor, zelfs op de Manga-bomen in mijn tuin groeien enkele exemplaren. Maar 't meeste zijn ze te vinden op de Manga- en Kambodja-bomen, die in groot aantal tegen de hellingen der Tjandiheuvelds staan. Lang niet alle bomen zijn er mee begroeid, maar komen ze er eenmaal op voor, dan zitten de plantjes in grote menigte bij elkaar, zo dicht, dat de stammen er plaatselik geheel mee bedekt zijn. De *Chamaeanthus* is een *epiphytische* orchidee, d.w.z. de plantjes groeien uitsluitend op de bomen en onttrekken hun voedsel aan de schors hiervan, levende van de verweerde oppervlakte. De gehele plant is slechts een centimeter of 5 groot, meestal kleiner, en bestaat uit een kort, rechtopstaand stengeltje, waaraan een 4—6-tal leerachtige, lancetvormige, een weinig sikkelvormige blaadjes zitten. De bladeren bevatten veel water, wat daarop wijst, dat deze planten in staat zijn lange droogte te weerstaan. Dit is inderdaad het geval, want in de Oostmoesson, als de stammen der bomen kurkdroog zijn, blijven de plantjes er vrij monter bijstaan. De bladeren worden op den langen duur wel rimpeliger en gelig, maar bij de eerste de beste regenbui stijven ze weer op.